

Homo Humanus Novus
Νέα Ανθρωπιστική Παιδεία
Επιμέλεια Σειράς: Γεώργιος Τζάρτζας

Τόμος 1^{ος}

Εκδόσεις ΙΩΝ

Μετά την επικράτηση του *Homo Oeconomicus* στο σύγχρονο κόσμο, τον οποίο μερικοί έσπευσαν να χαιρετίσουν ως το «τέλος της ιστορίας», η ανθρωπιστική παιδεία υποβαθμίστηκε ως μέσο διαμόρφωσης του (Ευρωπαϊκού) ανθρώπου. Όμως το ερώτημα για τη σημασία της δεν έπαψε ποτέ να απασχολεί την επιστημονική κοινότητα, αλλά πολύ περισσότερο σήμερα το περιεχόμενό της αναδεικνύεται στο κατ'εξοχήν διακύβευμα μίας νέας εποχής.

Τα αίτια αυτής της εξέλιξη είναι σύνθετα. Από τη μία πλευρά δεν εκπληρώθηκαν οι προσδοκίες του εκπαιδευτικού οράματος του Ουμανισμού και κυρίως του Διαφωτισμού που απέβλεπε στην *τελειοποίηση του ανθρώπου* μέσα από την *παντοδυναμία της εκπαίδευσης*. Το όραμα αυτό απώλεσε στη σημερινή εποχή την εγκυρότητά του. Αλλά και ο έτερος στόχος του Διαφωτισμού, αυτός της αυτονομίας και αυτοδυναμίας του ανθρώπου, ανέδειξε την αμφισημία του, οδηγώντας τον σε νέα αδιέξοδα. Είναι πια αποδεκτό, ότι οι διεργασίες που αρχικά εκτιμήθηκαν ως απελευθέρωση του ατόμου, ανέδειξαν σταδιακά τις αθέλητες, κρυφές και αρνητικές επιδράσεις τους. Η αυτοεξουσιοδότηση του ατόμου απέναντι στη φύση, κεντρικό άξονα της νεωτερικότητας, παγίδεψε το ίδιο το άτομο στην άσκηση της εξουσίας και το οδήγησε στην (αυτο-)αποξένωση. Το «*ημιτελές πρόγραμμα*» του Διαφωτισμού (Habermas) ανέδειξε την ανικανότητα και την ανεπάρκεια του ανθρώπου να διαχειρίζεται ικανοποιητικά τις υποθέσεις του. Είναι η «*silent crisis*» της μετανεωτερικότητας (Nussbaum) και η αποδοχή της «*τελειοποίησης του ατελούς*» ανθρώπου (Wulf). Είναι χαρακτηριστικό, ότι σήμερα ενώ γνωρίζουμε τόσα πολλά για τον άνθρωπο, αδυνατούμε να τον ορίσουμε ολικά. Ο άνθρωπος, αυτό «*το απολίτιστο ζώο*» (Nietzsche) που «*θεωρητικά δεν μπορεί να ορισθεί*» (Gehlen) και «*η σκέψη του είναι ανεξιχνίαστη*», είναι ο «*Homo absconditus*» (Plessner). Από την άλλη πλευρά, η εξέλιξη των θετικών επιστημών οδήγησε στον κατακερματισμό της γνώσης και στην απλούστευσή της. Ιδιαίτερα, μετά την επικράτηση της

οικονομίας της απελευθερωμένης αγοράς και της τεχνολογίας, η οποία εμπορευματοποιεί τα πάντα και έχει ως βασικό κριτήριο επιτυχίας το οικονομικό κέρδος και την οικονομική ανάπτυξη, τέθηκε στο περιθώριο οτιδήποτε δεν είναι μπορεί να «αξιολογηθεί», όπως η αισθητική γνώση.

Οι διεργασίες αυτές αποτυπώνονται και στον χώρο της εκπαίδευσης, όπου τα προβλήματα και τα αδιέξοδα τείνουν να εμφανίζονται ως ποσοτικά θέματα, δίνοντας έμφαση στην εργαλειακή γνώση. Το θεσμικό εκπαιδευτικό σύστημα υποστηρίζει και ενισχύει τις διεργασίες εκείνες που οδηγούν στην απλούστευση και όχι στην πολυπλοκότητα της γνώσης. Αντί να εστιάζει στο «καλοφτιαγμένο κεφάλι», ασχολείται περισσότερο με το «καλογεμισμένο κεφάλι» (Montaigne). Λησμονείται όμως στο σημείο αυτό η θεμελιώδης σημασία της εκπαίδευσης για τον άνθρωπο, ο οποίος «... μπορεί να γίνει άνθρωπος μόνο μέσω της αγωγής(και)... είναι το μόνο πλάσμα που πρέπει να εκπαιδευτεί» (Kant). Η ανθρωπιστική γνώση είναι «απροσπέλαστη» και αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό της *conditio humana*.

Η σειρά **Homo Humanus Novus** φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα γόνιμο χώρο προβληματισμού που θα αναδεικνύει αυτήν ακριβώς την πολυπλοκότητα της ανθρωπιστικής παιδείας και τη σημασία της για τη διαμόρφωση του ανθρώπου στη μετανεωτερική εποχή. Το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να μην στοχεύει αποκλειστικά στην παροχή γνωστικής εργαλειακής μόρφωσης αλλά να εστιάζει και στη σημασία της ανθρωπιστικής παιδείας για τη διαμόρφωση του ανθρώπου, ως *conditio humana*. Πρόκειται για τον *Homo Humanus Novus*, το *Νέο Άνθρωπο* στο απόγειο της νεωτερικότητας, ο οποίος βασίζεται εξίσου στη δύναμη του πνεύματος του Διαφωτισμού, της αισθητικής γνώσης και του «ανυπόθετου» (Αριστοτέλης). Ο συνδυασμός τους θα οδηγήσει στην «παιδεία της ψυχής» (Καζαμιάς).